

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové a soudců Ludvíka Davida (soudce zpravodaj) a Vojtěcha Šimíčka ve věci ústavní stížnosti stěžovatelky **A. S.**, zastoupené JUDr. Filipem Matoušem, advokátem se sídlem Lazarská 6, Praha 2, proti výroku I. rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2018 č. j. 25 Cdo 1592/2017-751, za účasti Nejvyššího soudu, jako účastníka řízení, a Cestovní kanceláře FISCHER, a. s., zastoupené Mgr. Ilonou Kindlovou, advokátkou se sídlem Hvězdova 1716/2b, Praha 4, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

I. Výrokem I. rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2018 č. j. 25 Cdo 1592/2017-751 bylo porušeno právo stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod ve spojení s právem na ochranu fyzické integrity podle čl. 7 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Výrok I. rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2018 č. j. 25 Cdo 1592/2017-751 se proto ruší.

O d ů v o d n ě n í

I. Vymezení věci a předchozí průběh řízení

1. Stěžovatelka se podanou ústavní stížností domáhá zrušení výroku I. v záhlaví označeného rozhodnutí, neboť má za to, že jí bylo porušeno její právo na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).
2. Jak vyplývá z ústavní stížnosti, přiložených rozhodnutí a vyžádaného soudního spisu, stěžovatelka se na jaře roku 2005 zúčastnila se svým manželem zájezdu do Egypta organizovaného cestovní kanceláří Cestovní kancelář FISCHER, a. s. (dále jen „vedlejší účastnice“). Na jednodenním výletě do Káhiry, zakoupeném od vedlejší účastnice, došlo během cesty autobusem k nehodě, během které autobus ve velké rychlosti najel na písečnou dunu na vozovce, v důsledku čehož stěžovatelka utrpěla tříštivé poranění hrudního obratle. V důsledku nehody došlo u stěžovatelky k poškození míchy a paraplegii, poruše svěračů močového měchýře a konečníku, sexuální disfunkci, atrofii svalstva dolních končetin, hypotrofii kůže se sklonek k tvorbě proleženin a defektů a k omezení pohybu hrudníku těžkého stupně. Zatímco před nehodou žila stěžovatelka aktivním životem, po nehodě je upoutána na invalidní vozík, pozbyla možnost jakékoli seberealizace, psychicky strádá, musí užívat řadu léků a je zcela odkázána na péči a pomoc druhých.
3. V roce 2007 podala stěžovatelka společně se svým manželem k Obvodnímu soudu pro Prahu 3 (dále jen „nalézací soud“) proti vedlejší účastnici žalobu na náhradu újmy na zdraví, konkrétně se domáhala přiznání bolestného a náhrady za ztížení společenského uplatnění, náhrady nákladů léčení a náhrady nákladů spojených s péčí o nesoběstačnou

osobu a její domácnost (dále jen „náhrada nákladů na péči“). Nalézací soud nejprve rozhodl mezitímním rozsudkem (pravomocným ke dni 25. 5. 2009), že žaloba je co do základu nároku po právu, neboť je dána odpovědnost vedlejší účastnice za stěžovatelčinu újmu na zdraví. Dne 28. 7. 2014 obecné soudy dospěly k pravomocnému rozhodnutí o přiznání bolestného ve výši 98 400 Kč s příslušenstvím a náhrady ztížení společenského uplatnění ve výši 3 213 000 Kč s příslušenstvím.

4. V další fázi řízení nalézací soud rozhodoval o zbytku nároku, a to konkrétně o náhradě účelně vynaložených nákladů spojených s léčením, náhradě nákladů na péči a náhradě ostatních nákladů spojených s újmou na zdraví, vše za období od 5. 5. 2005 do 31. 5. 2009. Rozsudkem ze dne 16. 4. 2015 č. j. 18 C 11/2007-583 přiznal stěžovatelce a jejímu manželovi částku 219 059,50 Kč s příslušenstvím na náhradě účelně vynaložených nákladů spojených s léčením, částku 397 416 Kč s příslušenstvím na náhradě nákladů na péči a částku 20 755,50 Kč s příslušenstvím na náhradě ostatních nákladů, tj. celkem 637 231 Kč s příslušenstvím. Při stanovení výše náhrady nákladů na péči úvahou podle § 136 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“) nalézací soud vycházel z výše minimální mzdy dvou profesionálních ošetřovatelů pracujících na plný úvazek, kterou stanovil paušálně na 100 Kč za hodinu (tj. 50 Kč za hodinu na osobu); v součtu 800 Kč na jeden den, 4 000 Kč za pět pracovních dnů a 16 000 Kč za měsíc. Celkem nalézací soud přiznal stěžovatelce na náhradě nákladů na péči 16 000 Kč měsíčně za 24 měsíců (tj. 384 000 Kč) a 13 416 Kč za období od 5. 5. 2005 do 31. 5. 2005, přičemž při výpočtu náhrady nákladů na péči za měsíc květen 2005 vycházel z částky 516 Kč na den.

5. K odvolání všech účastníků řízení Městský soud v Praze (dále jen „odvolací soud“) rozsudkem ze dne 22. 9. 2016 č. j. 17 Co 122/2016-690 potvrdil přiznanou výši náhrady nákladů spojených s léčením a ostatních nákladů. Náhradu nákladů na péči ve výši 16 000 Kč měsíčně shledal přiměřenou, dospěl nicméně k závěru, že měla být poskytnuta za 32 měsíců (mínus 5 promlčených dnů), a tedy ve výši 509 150 Kč, nikoli ve výši 397 416 Kč. Ohledně zbytku nároku na náhradu nákladů na péči, tj. 965 554 Kč, odvolací soud potvrdil zamítavý výrok nalézacího soudu. Dále shledal, že ve vztahu k náhradě nákladů na péči není dána aktivní žalobní legitimace manžela stěžovatelky, částku 509 150 Kč tedy přiznal pouze stěžovatelce, a nikoli společně a nerozdílně oběma žalobcům. Rovněž dospěl k závěru, že nalézací soud přiznal příslušenství přiznaného nároku nad rámec žaloby a věc v tomto aspektu vrátil nalézacímu soudu k dalšímu řízení.

6. Proti rozsudku odvolacího soudu podaly dovolání stěžovatelka i vedlejší účastnice. Nejvyšší soud výrokem I. v záhlaví uvedeného rozsudku odmítl dovolání stěžovatelky, kterým brojila proti výši přiznané náhrady nákladů na péči, konkrétně proti stanovení částky na základě minimální mzdy dvou hypotetických profesionálních ošetřovatelů ve výši 100 Kč na hodinu. K dovolání vedlejší účastnice Nejvyšší soud výrokem II. zrušil rozsudek odvolacího soudu v části, kterou byla vedlejší účastnici uložena povinnost zaplatit stěžovatelce částku 509 150 Kč na náhradě nákladů na péči, a věc v tomto rozsahu vrátil k dalšímu řízení. Dospěl totiž k závěru, že od částky přiznané na náhradě nákladů na péči je třeba odečíst částku zaplacenou stěžovatelce státem jako příspěvek na péči dle § 7 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v rozhodném znění, který činí 4 000 Kč měsíčně.

II. Argumentace stěžovatelky

7. Stěžovatelka ve své ústavní činnosti brojí proti odmítnutí svého dovolání Nejvyšším soudem. Uvádí, že výše jejího nároku na náhradu nákladů na péči nemůže být určena zcela libovolně, úvaha obecného soudu musí být odpovídajícím způsobem podložena a

odůvodněna a musí poškozenému umožňovat volbu mezi péčí poskytovanou profesionálními ošetrovateli a péčí zajišťovanou osobami blízkými. Stěžovatelka zdůrazňuje, že podstatou její dovolací argumentace nebyla polemika se zjištěným skutkovým stavem, nýbrž zpochybnění úvahy obecných soudů o stanovení ekvivalentu osobní péče. Stěžovatelka nesouhlasí se závěrem obecných soudů, že ekvivalentem osobní péče by mohla být hypotetická péče dvou profesionálních ošetrovatelů pracujících za minimální mzdu; péče dvou ošetrovatelů pokryje toliko 80 hodin týdně, zatímco o stěžovatelku je třeba pečovat buď nepřetržitě, zejména z důvodu cévkování (tj. 168 hodin týdně) nebo alespoň 16 hodin denně (tj. 112 hodin týdně). Na těchto argumentech bylo založeno i stěžovatelčino dovolání, Nejvyšší soud však její argumentaci odmítl na několika řádcích s tím, že se jedná o skutkové námitky, porušil tak její právo na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny.

III. Vyjádření účastníků řízení

8. K výzvě soudu podle § 42 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se k ústavní stížnosti vyjádřil Nejvyšší soud jakožto účastník řízení. Uvedl, že nalézací soud při určení výše náhrady újmy postupoval dle své volné úvahy ve smyslu § 136 o. s. ř., přičemž vyšel ze sdělení zařízení poskytujících pomoc nesoběstačným osobám v blízkosti stěžovatelčina bydliště, která uvedla, že by péči o stěžovatelku byla schopna zajistit při hospitalizaci za 16 000 Kč měsíčně. Nalézací soud své úvahy řádně odůvodnil a odvolací soud jeho závěry následně aproboval. Stěžovatelka v dovolání namítala, že při výpočtu výše náhrady nákladů na péči je třeba vycházet z rozsahu péče alespoň 112 hodin týdně, nikoli z péče dvou ošetrovatelů pracujících ve standardním 40 hodinovém pracovním poměru, což Nejvyšší soud považoval za námitku zpochybňující skutkové závěry nižších soudů, která není v dovolacím řízení přípustná. Závěrem Nejvyšší soud konstatuje, že problematika nároku nesoběstačného poškozeného na peněžitou náhradu na péči o svou osobu a domácnost je složitá a byla řešena v souladu s předchozí judikaturou Nejvyššího soudu i Ústavního soudu; v nedávné době byly závěry Nejvyššího soudu aprobovány Ústavním soudem v usnesení sp. zn. III. ÚS 4194/18 ze dne 28. 1. 2020.

9. Vedlejší účastnice se ve svém vyjádření k ústavní stížnosti vymezuje proti údajnému nesouhlasu stěžovatelky s právním názorem Nejvyššího soudu týkajícího se snížení náhrady nákladů na péči o příspěvek státu na péči o nesoběstačnou osobu podle § 7 zákona o sociálních službách. Stěžovatelka však tento závěr Nejvyššího soudu svou ústavní stížností nenapadá, argumentace vedlejší účastnice je tak pro posouzení ústavní stížnosti irelevantní.

10. Vzhledem k tomu, že zasláná vyjádření neobsahovala žádné nové skutečnosti, ani argumenty, o které by Ústavní soud opřel své rozhodnutí, stěžovatelce je již na vědomí, eventuálně k replice, neposílal.

IV. Procesní podmínky řízení

11. Ústavní soud nejprve posoudil splnění podmínek řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, ve kterém bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s požadavky § 29 až § 31 zákona o Ústavním soudu. Ve vztahu k přípustnosti ústavní stížnosti Ústavní soud konstatuje, že stěžovatelka směřuje svou ústavní stížnost proti výroku I. v záhlaví uvedeného rozsudku Nejvyššího soudu, kterým bylo odmítnuto její dovolání proti stanovení výše náhrady nákladů na péči v částce 16 000 Kč měsíčně (tj. z procesního hlediska její dovolání směřovalo proti zamítnutí zbylé části nároku na náhradu nákladů

na péči ve výši 965 554 Kč). Vzhledem k tomu, že ve vztahu k této části řízení stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu), je její ústavní stížnost přípustná.

12. S ohledem na obsah ústavní stížnosti dospěl Ústavní soud k závěru, že není nutné nařizovat ústní jednání, neboť od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

V. Posouzení věci Ústavním soudem

13. Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti [čl. 83 Ústavy České republiky dále jen „Ústava“)], který stojí mimo soustavu soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy), a vzhledem k tomu nelze řízení před ním považovat za pokračování v instančním systému obecné justice. Jeho cílem v řízení o ústavní stížnosti je výhradně přezkoumat ústavnost soudních rozhodnutí, jakož i řízení, které jejich vydání předcházelo. Vzhledem k tomu platí, že vedení řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu, výklad podústavního práva a jeho aplikace na jednotlivý případ přísluší obecným soudům a o zásahu Ústavního soudu do jejich rozhodovací činnosti lze uvažovat pouze za situace, kdy je rozhodování obecných soudů stíženo vadami, které mají za následek porušení ústavnosti. Materiálně lze vyjádřit pravomoc Ústavního soudu též tak, že je oprávněn napravovat toliko excesy obecných soudů [srv. např. náleze ze dne 30. 6. 2004, sp. zn. IV. ÚS 570/03 (N 91/33 SbNU 377)].

14. Ústavní úprava základních práv a svobod prozařuje celým právním řádem, a to včetně oblastí práva soukromého. Povinností orgánů veřejné moci je vykládat a aplikovat právo pohledem ochrany základních práv a svobod, což pro soudy výslovně vyplývá z čl. 4 Ústavy [srv. náleze ze dne 31. 8. 2015, sp. zn. II. ÚS 1287/14 (N 159/78 SbNU 401)]. Při výkladu a aplikaci právních předpisů nelze pomíjet jejich účel a smysl, který není možné hledat jen ve slovech a větách toho kterého předpisu, ale je v něm třeba vždy nalézat i zásady uznávané demokratickými právními státy [srv. náleze ze dne 7. 5. 2009, sp. zn. I. ÚS 523/07 (N 113/53 SbNU 409)]. Obecné soudy jsou povinny primárně zajistit, aby v procesu před nimi a v jejich výkladu a aplikaci podústavního práva byla vždy přítomna spravedlnost [náleze ze dne 16. 10. 2012, sp. zn. Pl. ÚS 16/12 (N 174/67 SbNU 115)].

15. Ústavní soud po seznámení se s obsahem ústavní stížnosti, vyjádřeními účastníků a vyžádaným spisem dospěl k závěru, že napadené rozhodnutí Nejvyššího soudu uvedeným požadavkům nedostálo. Ústavní stížnost je proto důvodná.

V.a) Obecná východiska ve vztahu k právu na soudní ochranu

16. Ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny zaručuje každému možnost domáhat se svého práva u nezávislého a nestranného soudu stanoveným postupem. Odpověď na otázku, co přesně se „stanoveným postupem“ rozumí, se odvíjí od příslušné zákonné procesní úpravy, která musí uplatnění práva na soudní ochranu (spravedlivý proces) reálně umožňovat. Jsou-li přitom v konkrétním případě splněny podmínky pro projednání určitého návrhu a rozhodnutí o něm, je povinností soudu odpovídající uvedenému základnímu právu, aby k projednání tohoto návrhu přistoupil a ve věci rozhodl.

17. Za stanovený postup je třeba považovat i včasné a, co do zákonem stanovených formálních a obsahových náležitostí, řádné uplatnění procesního prostředku k ochraně práva. Nesprávné posouzení, jež by mělo za následek odmítnutí včas a řádně podaného návrhu, který by jinak mohl být věcně projednán, by mělo vůči osobě, která jej podala, bez dalšího za následek odepření přístupu k soudu, a tím odepření spravedlnosti [srov.

nález ze dne 6. 6. 2007 sp. zn. I. ÚS 750/06 (N 93/45 SbNU 335), nález ze dne 5. 12. 2013 sp. zn. III. ÚS 281/12 (N 210/71 SbNU 477) nebo nález ze dne 15. 3. 2016 sp. zn. III. ÚS 681/16 (N 45/80 SbNU 555)]. Rozhodnutím, kterým by byl takovýto procesní prostředek z uvedeného důvodu odmítnut, nebo by o něm bylo zastaveno řízení, by bylo porušeno základní právo této osoby na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

18. Právě uvedené platí i pro řízení o dovolání před Nejvyšším soudem. Ačkoli dovolání představuje mimořádný opravný prostředek, jehož existence sama nepoživá ústavněprávní ochrany, rozhodování o něm - je-li už takový opravný prostředek v právním řádu zaveden - není vyjmutο z rámce ústavněprávních principů a ústavně zaručených práv a svobod [srov. např. nález sp. zn. IV. ÚS 2117/09 ze dne 15. 3. 2010 (N 51/56 SbNU 553)]. Posouzení přípustnosti dovolání sice náleží do výlučné pravomoci Nejvyššího soudu, Ústavní soud nicméně musí dbát o to, aby byly dodrženy z ústavního pořádku vyplývající záruky spravedlivého procesu dle čl. 36 odst. 1 Listiny a zákaz libovůle vyplývající z čl. 1 odst. 1 Ústavy [srv. např. nálezy sp. zn. II. ÚS 1852/19 ze dne 30. 10. 2019 či sp. zn. III. ÚS 3733/15 ze dne 10. 10. 2017 a stanovisko pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 45/16 ze dne 28. 11. 2017 (ST 45/87 SbNU 905; 460/2017 Sb.)].

19. Rozhraničení mezi skutkovými a právními otázkami představuje složitou a nejednoznačnou problematiku. Podle doktríny o rozlišení skutkových a právních otázek v civilním i trestním procesu byla vypracována celá řada teorií, a to zejména v souvislosti s koncepcí opravných prostředků kasační či revizní povahy. Aby bylo možno přesně rozlišit, co podléhá a co nepodléhá přezkoumání, je třeba oddělit, co je v napadeném rozhodnutí skutkový poznatek a co je právní kvalifikace. Kritériem může být rozlišování otázek „co je“ a „co má být“ či „co je vnímáno smysly“ a „co je výsledkem rozumové činnosti“. Většina teorií směřuje ovšem k závěru, že táž otázka může být jednou otázkou skutkovou, jindy otázkou právní a že závěr o tom musí být vždy pouze konkrétní a individuální (srv. WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde, 2014, str. 224). Zahraniční literatura poukazuje na složitost rozlišení mezi skutkovou a právní otázkou v případě aplikace abstraktního právního pravidla na zjištěný skutkový stav. Aplikace nejasného či neurčitého pravidla na zjištěný skutkový stav může být soudem považována za otázku právní, jde-li v první řadě o výklad daného pravidla, jindy o otázku skutkovou, jde-li spíše o podřazení konkrétních skutkových okolností pod dané právní pravidlo (BAILEY, S. H., GUNN, M.J. *The Modern English Legal System. Third Edition*. London: Sweet & Maxwell, 1996, str. 10-12, obdobně též KEANE, A. *The Modern Law of Evidence. Fifth Edition*. London: Butterworths, str. 29-33).

20. Na nejednoznačnost rozhraničení mezi skutkovými a právními otázkami reaguje judikatura Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“), podle které nemohou být účastníci řízení sankcionováni, pokud mají v dobré víře za to, že platně otevřeli otázku (zásadního) právního významu [srov. rozsudek ESLP ze dne 12. 10. 2010 ve věci *Adamíček proti České republice*, č. 35836/05]. Ústavní soud proto zdůrazňuje, že při rozlišování právních a skutkových námitek je třeba v případě pochybností postupovat ve prospěch dovolatele. Odmítnutí dovolání z důvodu, že uplatněné námitky postrádají charakter právní otázky, je možné pouze v případech, kdy je tato skutečnost zcela jednoznačná; závěr soudu o skutkové povaze uplatněné námitky musí být nadto řádně odůvodněn.

21. Je rovněž třeba připomenout, že smyslem rozhodování Nejvyššího soudu je především sjednocování judikatury obecných soudů ve složitých a komplexních právních otázkách. Je na Nejvyšším soudě, aby sledoval vývoj rozhodovací praxe ohledně té které

právní otázky, zákonnou úpravu konfrontoval s požadavky vyplývajícími z ústavního pořádku a následně k otázce vyslovil jasně formulovaný právní názor, který bude v následující rozhodovací praxi sloužit jak obecným soudům, tak i účastníkům řízení jako vodítko při řešení konkrétních sporů. Jasná, přehledná a srozumitelná judikatura vrcholných soudů je zárukou právní jistoty, předvídatelnosti práva, ochrany oprávněné důvěry v právo (legitimního očekávání) a formální spravedlnosti (rovnosti občanů před zákonem). Rezignuje-li Nejvyšší soud na tuto svou roli, popírá tím výše uvedené principy, které tvoří základní pilíře právního státu [srv. nález sp. zn. III. ÚS 252/04 ze dne 25. 1. 2005 (N 16/36 SbNU 173); obdobně též BOBEK, M. Curia ex machina: o smyslu činnosti nejvyšších soudů a ústavních soudů. *Právní rozhledy*, č. 22, 2006, str. 1 Přílohy].

V.b) Obecná východiska ve vztahu k právu na zachování tělesné integrity

22. Ústavní soud v minulosti judikoval, že zdraví je součástí fyzické integrity člověka a jako takové je chráněno čl. 7 odst. 1 Listiny, zaručujícím nedotknutelnost osoby a jejího soukromí [srv. nález sp. zn. III. ÚS 2253/13 ze dne 9. 1. 2014 (N 3/72 SbNU 41)]. Právo na zdraví úzce souvisí s právem na život podle čl. 6 Listiny, neboť zdraví patří mezi nejvýznamnější faktory ovlivňující kvalitu lidského života; je jedním ze základních předpokladů pro požívání ostatních práv (srv. Koch, I. E. *Human Rights as Indivisible Rights*, Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2009, str. 59). Ochrana tělesné integrity je dovozována taktéž z čl. 8 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), chránícím soukromý život, který v pojetí ESLP zahrnuje také tělesnou a duševní integritu (viz např. rozsudek ESLP ve věci *Trocellier proti Francii* ze dne 5. 10. 2006, č. 75725/01).

23. Ve vztahu k výši odškodného za újmu na zdraví ESLP dovedl, že poškozenému musí být poskytnuto odškodnění vhodné a dostatečné, tj. v případě peněžitého odškodnění v adekvátní výši. Porušení čl. 8 Úmluvy tak podle judikatury ESLP nebylo napraveno v případě, kdy byla stěžovateli přiznána pouze náhrada nemajetkové újmy, nikoli však již náhrada nákladů spojených s léčením, které samotná náhrada nemajetkové újmy nebyla s to pokrýt (rozsudek ESLP ve věci *Oyal proti Turecku* ze dne 23. 3. 2010, č. 4864/05), nebo tehdy, kdy byla sice stěžovateli poskytnuta dlouhodobá bezplatná lékařská péče, náhrada nemajetkové újmy však byla přiznána v nedostatečné výši (rozsudek ESLP ve věci *G. B. a R. B. proti Moldavsku* ze dne 18. 12. 2012, č. 16761/09). Pro splnění pozitivního závazku státu k ochraně práva na tělesnou integritu dle čl. 8 Úmluvy tedy musí být poškozenému poskytnuto odškodnění v náležité výši nejen v podobě náhrady nemajetkové újmy, ale také v podobě náhrady nákladů spojených s léčením.

24. Na judikaturu ESLP navázal Ústavní soud, který v nálezu sp. zn. IV. ÚS 444/11 ze dne 5. 12. 2012 (N 200/67 SbNU 573) dospěl k závěru, že závazek státu zajistit ochranu zdraví jedince se projevuje nejen v oblasti veřejnoprávní, tj. zakotvením trestněprávní úpravy, která sankcionuje protiprávní jednání třetích osob, ale i v soukromoprávní oblasti, a to zakotvením povinnosti škůdce nahradit poškozenému utrpěnou škodu na zdraví tak, aby poškozený disponoval dostatečnými finančními prostředky k podniknutí všech potřebných kroků za účelem obnovení zdraví, případně k vytvoření podmínek pro svou důstojnou existenci, není-li plné obnovení zdraví možné (bod 11). Princip plného odškodnění za škodu na zdraví zakládá nárok na náhradu nákladů spojených s péčí o nesoběstačnou poškozenou osobu a její domácnost po ukončení léčby. Odškodněním je totiž chápána škála opatření s cílem napravit způsobenou újmu a uvést oběť do postavení, ve kterém se nacházela před protiprávním

jednáním, a to v rozsahu, v jakém je to možné. Je-li tedy účelem institutu odpovědnosti za škodu a z něho vyplývající povinnosti k náhradě způsobené škody vytvoření stavu, který existoval před vznikem škody, může jej být dosaženo toliko reparací veškeré vzniklé škody. Té však není dosaženo pouze přiznáním náhrady za ztížení společenského uplatnění, neboť požadované náklady na péči nepředstavují její součást. Jedná se o náhradu majetkové újmy vzniklé vynaložením finančních prostředků na to, aby postižený měl zajištěnu základní obsluhu své osoby a mohl vést i při „pokaženém životě“ alespoň život snesitelnější. Zajištění úhrady nákladů na péči o postiženého nahrazující jeho dřívější soběstačnost je teprve předpokladem pro vedení společenského, rodinného a pracovního života; náhrada za ztížení společenského uplatnění je proto určitou nadstavbou těchto nákladů (bod 18).

25. Existenci nároku na náhradu nákladů na péči, dovozeného výkladem z ustanovení o náhradě nákladů vynaložených v souvislosti s léčením v § 449 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v rozhodném znění (v současné době výslovně zakotveného v § 2960 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů), následně stvrdila navazující judikatura Ústavního soudu [viz např. nálezy sp. zn. I. ÚS 46/12 ze dne 16. 1. 2013 (N 14/68 SbNU 201); sp. zn. I. ÚS 2930/13 ze dne 11. 11. 2014 (N 205/75 SbNU 297); sp. zn. I. ÚS 870/14 ze dne 24. 8. 2015 (N 152/78 SbNU 311); či sp. zn. I. ÚS 2224/15 ze dne 12. 4. 2016 (N 63/81 SbNU 87)], jakož i rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu sp. zn. 31 Cdo 1778/2014 ze dne 14. 1. 2015. Pokud poškozený ani po podstoupení léčby nedosáhne samostatnosti v péči o svou osobu a domácnost, je nutno vyhledat pomoc třetích osob, ať už z kruhu rodinného, anebo z řad profesionálních pečovatелů. Dlouhodobě pak nelze využívat pouze pomoci rodiny, kdy jsou osoby blízké zatíženy péčí o poškozeného, vymyká-li se péče únosnému rozsahu. I v souvislosti s péčí o poškozeného vzniká škoda, která se u osob blízkých může projevovat omezenými možnostmi pracovního uplatnění, sníženým výdělkem, zmenšením časového prostoru pro odpočinek nebo vyšší psychickou a fyzickou únavou. Není žádoucí přenášet břemeno důsledků újmy na zdraví poškozeného v neúměrném rozsahu ze škůdce na osoby poškozenému blízké (již citovaný nálezy sp. zn. I. ÚS 870/14).

26. Při určení výše nároku musí být dodržen princip plného odškodnění za škodu na zdraví tak, jak vyplývá z čl. 7 odst. 1 Listiny a čl. 8 Úmluvy. Ústavní soud v obecné rovině aplikaci § 136 o. s. ř. s ohledem na možnosti dokazování a povahu nároku akceptuje, soud však při úvaze nesmí postupovat libovolně a nerespektovat pro něj závazná rozhodnutí soudů a ústavní principy (již citovaný nálezy sp. zn. I. ÚS 2930/13). Ve výše citovaném nálezy sp. zn. I. ÚS 46/12 Ústavní soud s odkazem na judikaturu Nejvyššího soudu (srv. rozsudky ze dne 24. 10. 2006 sp. zn. 25 Cdo 2127/2006 a ze dne 26. 5. 2011 sp. zn. 25 Cdo 4576/2008, dále pak usnesení ze dne 17. 6. 2011 sp. zn. 23 Cdo 312/2010) dospěl k závěru, že při úvaze o výši nároku je vhodné využít k ocenění hodnoty ošetrovatelské péče o příbuzného úpravu odměny přiznávané pracovníkům poskytujícím pečovatelskou službu podle příslušné vyhlášky provádějící zákon o sociálních službách [vyhláška Ministerstva práce a sociálních věcí č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách (dále jen „vyhláška č. 505/2006 Sb.“)]. Ve stejném nálezy pak odmítl určení výše nároku na základě minimální mzdy, neboť takový postup neobstojí ve světle principů vyplývajících z čl. 7 odst. 1 Listiny a čl. 8 Úmluvy a nepřipustně se odchyluje od předchozí ustálené judikatury.

27. K obdobným závěrům dospívá i doktrína, dle které lze při určování výše náhrady nákladů na péči analogicky vyjít z vyhlášky č. 505/2006 Sb. Současně je však třeba

vycházet z toho, že tu jde o skutečnou škodu, jejíž výši nemusí vystihnout analogická aplikace paušální výše odměny dobrovolného pečovatele, tj. náhrada může být i vyšší, pokud je prokázána účelnost vynaložených nákladů (srv. MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IX.* Praha: Leges, § 2960, str. 1040).

28. V nálezu sp. zn. I. ÚS 46/12 Ústavní soud rovněž zdůraznil, že *„péče (pomoc) o osobu závislou je značně individuální až intimní záležitostí. To platí o to více v případě, je-li poskytována nejbližší rodinou. Jistě tuto pomoc není přiměřené považovat za běžnou činnost vedoucí k uspokojování potřeb rodiny například ve smyslu § 19 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů. S ohledem na to je nutno podle přesvědčení Ústavního soudu při rozhodování otázek souvisejících s náhradou škody na zdraví v každém jednotlivém případě pečlivě vážit, že jde na jedné straně - jak již bylo zmíněno výše - o svým způsobem sankční mechanismus (povinnost nahradit škodu) vůči škůdci a že na druhé straně jde o to, že se případné soudní řízení často dotýká integrity (intimity) poškozeného a jeho rodiny. Vzhledem k tomu je třeba hledat rovnováhu mezi tím, že existenci vynaložených nákladů spojených s péčí o poškozeného je potřeba prokázat (v tomto ohledu je správná úvaha vyplývající z judikatury obecných soudů o nemožnosti subsumovat nároky plynoucí ze škody na zdraví pod pro futuro stanovené opakující se plnění - rentu, tedy kromě náhrady ztráty na výdělku, popřípadě důchodu) a mezi nutností vyvarovat se toho, aby poškozený musel v případném soudním řízení prokazovat každý úkon pomoci mu poskytnutý či aby musel svým nejbližším ryze formálně (až absurdně) platit za úkony mu poskytnuté jen a jen pro to, aby se vyvaroval možné důkazní nouze.“*

V.c) Aplikace obecných východisek na projednávanou věc

29. Výše uvedené principy nutno aplikovat i na nyní posuzovaný případ, zejména pak na otázku rozlišení skutkové a právní otázky ve vztahu k určení výše náhrady nákladů na péči.

30. Ze soudního spisu vyplývá, že nalézací soud se posuzovaným případem zabýval velmi důkladně, a to zejména pokud jde o dokazování. Po provedeném dokazování nalézací soud zjistil, že stěžovatelka je v důsledku škodní události výrazně nesoběstačná v základních úkonech osobní obsluhy a péče o domácnost. S ohledem na velký počet úkonů, při kterých stěžovatelka potřebuje pomoc - přesun na vozík, oblékání, zajišťování a podávání léků, cévkování každé tři hodiny a manuální vybavování stolice, rehabilitace, péče o teplotu dolních končetin, vaření, podávání jídla a pití, nákup, přesun do vany a ven, převlékání, přesun na lůžko, otáčení v průběhu noci a pokládání obkladů proti proleženinám - dospěl nalézací soud k závěru, že stěžovatelka vyžaduje téměř nepřetržitou přítomnost další osoby, a byť by každý úkon trval jen pár minut, pečující osobě rozčlení den natolik, že je zbavena možnosti vykonávat jakoukoli soustavnou činnost. S tímto skutkovým závěrem stěžovatelka souhlasila a v žádném opravném prostředku proti němu nebrojila; od počátku napadá právní úvahu nalézacího soudu při určení výše náhrady nákladů na péči. Při stanovení výše náhrady nákladů na péči nalézací soud vycházel z minimální mzdy dvou hypotetických profesionálních ošetřovatelů pracujících 40 hodin týdně. Odvolací soud tuto právní úvahu nalézacího soudu aproboval.

31. Nejvyšší soud dovolání stěžovatelky, v němž brojila proti způsobu určení výše náhrady nákladů na péči, odmítl s odůvodněním, že uplatněné námítky postrádají charakter právní otázky, neboť nesměřují proti právnímu posouzení, ale jen proti zjištěnému skutkovému stavu. Následně však připustil dovolání vedlejší účastnice, a to *„při řešení otázky výše náhrady nákladů vynaložených na asistenční péči o poškozenou“*. Ve svém posouzení pak mimo jiné uvedl, že není chybou, že nižší soudy vycházely

z minimální mzdy dvou hypotetických profesionálních ošetřovatelů; náhrada nákladů na péči se nemůže odvíjet striktně od tržní hodnoty odměny za práci profesionálních pečovatelů. Dále však konstatoval, že „*povaha služby, kterou stěžovatelka využívá, odpovídá službě osobní asistence ve smyslu § 39 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Podle § 5 odst. 2 prováděcí vyhlášky č. 505/2006 Sb., maximální výše úhrady za poskytování osobní asistence činí 130 Kč za hodinu, podle skutečně spotřebovaného času nezbytného k zajištění úkonů. V případě osobní asistence využívané 16 hodin denně (dva plné úvazky, jak uvažoval soud prvního stupně) by se pak jednalo o částku až 64 480 Kč měsíčně (130 Kč/hod x 16 hod x 31 dní), v případě neustálé asistence (24 hodin denně) by se pak jednalo o částku až 96 720 Kč měsíčně. Byť výše uvedený předpis není pro určení výše škody v daném občanskoprávním sporu závazný ani rozhodující, je zřejmé že přiznaná částka (tj. 16 000 Kč před odečtením státních příspěvků) se pohybuje v rozmezí zhruba čtvrtiny předpisem nastaveného limitu pro profesionální péči.*“

32. Postup Nejvyššího soudu z ústavního hlediska neobstojí, a to hned z několika důvodů. Nejvyšší soud předně nesprávně posoudil stěžovatelčinu argumentaci jako skutkovou otázku, když z průběhu řízení a provedení dokazování jednoznačně vyplývá, že stěžovatelka skutková zjištění nerozporuje, naopak se s nimi zcela ztotožňuje a napadá způsob určení výše náhrady nákladů na péči, tedy otázku aplikace právních pravidel na zjištěný skutkový stav. Posuzovanou problematiku, tj. stanovení výše dílčích náhrad za újmu způsobenou na zdraví, upravují ustanovení civilního kodexu, oproti podmínkám pro samotné určení odpovědnosti za škodu na zdraví, pouze v obecných rysech. Zákonná ustanovení obsahují relativně abstraktní, resp. neurčité hypotézy, jejichž obsah dotváří soudy svou judikaturou. V konkrétních případech jsou úvahy o kritériích stanovení výše náhrady, jakkoli vycházejí ze skutkových zjištění o podmínkách péče o poškozeného, úvahami o právní otázce výše náhrady škody. Vadnost procesního postupu Nejvyššího soudu je dále zdůrazněna tím, že úvahu nižších soudů při určení výše náhrady nákladů na péči přezkoumal, avšak z podnětu dovolání vedlejší účastnice, přičemž ve svém posouzení nižšími soudy provedenou úvahu fakticky zpochybnil (viz bod 31 *in fine* tohoto nálezu). Z důvodu odmítnutí stěžovatelčina dovolání však tato část posouzení zůstala bez náležitého procesního vyústění.

33. Napadený rozsudek neobstojí ani po stránce věcné. Nejvyšší soud totiž odmítnutím stěžovatelčina dovolání aproboval, ač se v odůvodnění paradoxně vyslovil proti nim (viz předchozí bod *in fine* tohoto nálezu), závěry nižších soudů, které jsou v rozporu s ústavními principy vyplývajícími z práva na ochranu tělesné integrity zaručeného čl. 7 odst. 1 Listiny. Při určení výše náhrady nákladů na péči na základě minimální mzdy obecné soudy postupovaly v rozporu s judikaturou Ústavního soudu, který použití minimální mzdy jako pomocného vodítka výslovně odmítl (již citovaný nález sp. zn. I. ÚS 2930/13) a při formulaci kritérií pro stanovení výše náhrady nákladů na péči odkázal na příslušnou prováděcí vyhlášku k zákonu o sociálních službách (již citované nálezy sp. zn. I. ÚS 46/12 a I. ÚS 2930/13). Nalézací ani odvolací soud vyhlášku č. 505/2006 Sb. vůbec nezohlednily. Jak konstatoval Nejvyšší soud, avšak bez jakéhokoli dopadu do rozhodnutí nižších soudů, pokud by obecné soudy vyšly ze zjištěného skutkového stavu a ze sazby terénní pečovatelské služby dle prováděcí vyhlášky (maximální výše úhrady činí dle § 5 odst. 2 vyhlášky 130 Kč za hodinu), došly by k částce 64 480 Kč měsíčně před odečtením příspěvku na péči. Obecné soudy však vyšly z částky tvořící minimální mzdu v rozhodné době, a to nikoli z hodinové minimální mzdy, ale toliko z paušální částky 8 000 Kč (krát 2), která předpokládá čtyřicetihodinový pracovní týden. Po odečtení příspěvku na péči činí konečná částka 12 000 Kč, což je méně než pětina částky, které by se stěžovatelce dostalo v případě postupu podle zmíněné vyhlášky.

34. Z uvedeného nevyplývá, že ústavně souladným by bylo pouze takové rozhodnutí obecných soudů, které by stěžovatelce přiznalo právě částku 64 480 Kč. Tato částka je pouze referenčním bodem, od kterého se lze při použití soudního uvážení odůvodněně odchýlit. Avšak přiznaná částka je s touto referenční částkou v tak extrémní disproporci, že jde již o rozpor s výše nastíněným principem plného odškodnění. To zejména v situaci, kdy je odchýlení se od této referenční částky odůvodněno argumenty, které jsou v rozporu s precedenčně závaznou judikaturou Ústavního soudu. Pro úplnost je třeba uvést, že ve vyjádření k ústavní stížnosti Nejvyšším soudem odkazované usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 4194/18 ze dne 28. 1. 2020 řeší otázku odečtení státního příspěvku od výše náhrady nákladů na péči, nikoli kritéria pro určení samotné výše náhrady.

35. Ústavní soud uzavírá, že nalézací i odvolací soud postupovaly při určení výše náhrady nákladů na péči v rozporu s ustálenou judikaturou Ústavního soudu. Nejvyšší soud jejich úvahu nekorigoval; věcnému posouzení věci se naopak vyhnul prostřednictvím nesprávného označení stěžovatelčiny dovolací argumentace za skutkové námítky, čímž porušil stěžovatelčina procesní práva natolik zásadním způsobem, že popřel její právo na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny. Svým postupem Nejvyšší soud rovněž rezignoval na svou povinnost dbát o výklad a aplikaci práva pohledem ochrany základních práv a svobod (čl. 4 Ústavy), konkrétně o dodržování principů vyplývajících z práva na ochranu fyzické integrity zaručeného čl. 7 odst. 1 Listiny (viz body 22 až 28 tohoto nálezu).

36. Závěrem Ústavní soud nemůže nepoukázat na celkový kontext stěžovatelčina případu. Stěžovatelka, zdravá a aktivní žena ve středních letech, utrpěla během dovolené fatální nehodu způsobenou nedbalostí smluvních partnerů vedlejší účastnice, v jejímž důsledku jí zcela ochrnula dolní část těla, a je proto upoutaná na invalidní vozík a odkázána na péči druhých. Namísto rychlého a plného odškodnění ze strany vedlejší účastnice se stěžovatelka před českými soudy již třináct let domáhá náhrady škody na zdraví včetně nákladů na péči. V průběhu řízení jí bylo opakovaně připomínáno, co vše z jejího původního aktivního života je nenávratně ztraceno, v čem všem, včetně několikrát rozebíraného cévkování a manuálního vybavování stolice, je odkázána na druhé. Ústavní soud v předchozí judikatuře apeloval na obecné soudy, aby se v případech, kdy rozhodují spory týkající se vážného poškození zdraví, pokusily, i když je to obtížné, svým rozhodnutím vytvářet takové prostředí, aby ti, jejichž zdraví bylo poškozeno, nejen mohli důstojně žít, ale aby skutečně žít také chtěli (srov. Lewis, C. S., *Čtyři lásky*. Praha: Návrat domů, 1997, str. 45-69). Postup Nejvyššího soudu vůči stěžovatelce by nemohl být tomuto apelu více vzdálen.

VI. Závěr

37. S ohledem na vše výše uvedené Ústavní soud ústavní stížnosti podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl a napadené rozhodnutí zrušil [§ 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. V dalším řízení bude ve smyslu čl. 89 odst. 2 Ústavy Nejvyšší soud vázán právními názory vyslovenými v tomto nálezu.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 27. dubna 2020

Kateřina Šimáčková
předsedkyně senátu